

→ s'aproximen a la quantitat que caldria rebre per situar-se a la mitjana estatal de finançament autonòmic. Unes altres comunitats, com ara la gallega, ni tan sols no s'han vist obligades a fer-ne ús, perquè tenen els seus comptes molt més sanejats.

Un finançament òptim, que situe els valencians, els catalans i els illencs en un estadi més confortable, no serà la solució definitiva si no s'apliquen mesures decidides per eixugar la llosa del deute que ofega tots tres territoris. Així com no fa tants anys l'Estat va compensar el "deute històric" andalús i extremeny, haurà de preguntar-se si ha arribat l'hora d'assumir, també, aquella part del deute de les autonomies més puixants que els impedeix de créixer més.

En aquest punt, a la Conferència de Presidents, Ximo Puig també va deixar anar una de les seues frases de capçalera, la que afirma que "del problema valencià, hem de passar a una solució per a Espanya", en el sentit que una millora substantiva del finançament valencià i una reducció significativa del deute repercutiria en la competitivitat de l'economia valenciana, una de les més dinàmiques de l'Estat.

Uns altres, però, es mostren molt més cauts, fins i tot pessimistes. L'ex-president Joan Lerma, actual vice-president del Senat, es preguntava si la Conferència de Presidents no hauria estat convocada per pressionar els presidents socialistes: aprovació dels Pressupostos a canvi d'un nou sistema finançament. Certament, les cares simpàtiques de Susana Díaz, Javier Fernández, Javier Lambán, Emiliano García-Page o Guillermo Fernández Vara, així com les de Rajoy, Montoro i Soraya Sáenz de Santamaría, recordaven molt les que van precedir la defenestració de Pedro Sánchez i la investidura de Rajoy amb l'abstenció socialista. ●

MIGUEL LORENZO

Oxigen per garantir l'Estat del benestar

Han passat vuit anys des de la darrera reforma del finançament autonòmic. Aquest model, caducat des de 2014, és contrari als interessos de les illes Balears, de Catalunya i, sobretot, del País Valencià. Ara, amb una conjuntura política presumptament favorable, Ximo Puig s'erigeix com el president autonòmic portaveu d'una reforma que haurà de canviar, de dalt a baix, el model actual. Una partida d'escacs que no serà gens fàcil.

*Reportatge de Manuel Lillo i Usechi
amb informacions d'Àlex Milian i Miquel Payeras*

Vicent Soler, conseller d'Hisenda de la Generalitat Valenciana.

cions centralistes i molts d'aquells que fins llavors havien estat simplement *nacionalistes* passaven a formar part del corrent independentista, cada cop més nombrós i més plural ideològicament.

Tot i que Catalunya va alçar la veu, aquest no era el territori més afectat per les relacions econòmiques amb l'Estat espanyol. Així ho expressava un article alarmant. Deia que "si Catalunya té un dèficit de la balança fiscal que ells troben desmesurat, nosaltres també el tenim i en pitjors circumstàncies, perquè som més pobres". El signava Vicent Soler, catedràtic d'economia aplicada a la Universitat de València i actual conseller d'Hisenda del Govern valencià. Era l'inici de la conscienciació del País Valencià. Després de quasi dues dècades governats pel PP, els valencians començaven a percebre la negativa repercussió de l'anomenat infrafinançament, un terme que ara està consolidat al debat polític i que, fins i tot, la dreta reconeix el greuge que suposa.

De fet, el 9 de gener d'aquest any, José María Aznar va reaparèixer a València per acudir a un dinar organitzat per l'Associació Valenciana d'Empresaris. Durant el seu discurs, l'ex-president espanyol exigí una revisió del model de finançament autonòmic per impulsar "una major inversió en infraestructures" i per evitar l'ascens dels partits polítics titllats per ell mateix de "novetats efímeres i inútils". El cas, però, és que Compromís, un d'aquests partits desprestigiats per Aznar, ha promogut des de la Generalitat Valenciana l'exigència de l'ex-president espanyol. Una reivindicació que la dreta no va exercir de manera suficient quan governava al País Valencià, malgrat la sintonia que, presumptament, tenia amb el Govern de Rajoy.

Ara, les coses han canviat. El partit del Govern espanyol, en minoria parlamentària, es veu forçat a signar acords amb el principal partit de l'oposició. Aquesta conjuntura és la que ha aprofitat Ximo Puig per posar sobre la taula la necessitat de revisar el model de finançament autonòmic que tant ha afectat els valencians des de temps ben remots. Donar nous aires a aquesta vella estructura va ser un dels arguments electorals que van permetre el PSPV i Compromís accedir a la presidència de la Generalitat Valenciana després de les eleccions de 2015. I ara, en la Conferència de Presidents Au-

tonòmics celebrada al Senat, Ximo Puig ha oficialitzat, més que mai, aquesta reivindicació.

Un model caduc

El debat sobre els models territorials aplicables a l'Estat espanyol és d'allò més habitual en el panorama polític. Entre els més conservadors és habitual definir Espanya com "un dels països més descentralitzats del món". Aquesta *descentralització*, però, està feta d'acord amb el repartiment de la despesa. És el que afirma Rafael Beneyto, membre de la comissió d'experts en finançament autonòmic de les Corts Valencianes. Assegura que "el 35% de la despesa pública del conjunt de les administracions públiques la gestionen les comunitats autònomes. I alhora, el nivell de descentralització en la recaptació dels ingressos és molt pobre. A més", afegix, "les comunitats depenen encara molt de les transferències de l'administració central".

Des de l'any 1978, l'Estat espanyol ha anat definint aquesta descentralització de la despesa, reflectida en diverses sèries de cessions competencials i d'impostos que han anat transferint-se de l'administració central a les autonomies. Aquest procés té la seua primera fase de gran culminació en l'any 2002, quan les comunitats autònomes comencen a gestionar totalment els serveis socials, l'educació i la sanitat, una gran part de l'anomenat *Estat del benestar*. Abans, alguns altres territoris ja havien adquirit aquesta gestió. Catalunya va ser pionera en aquest sentit, quan agafà la gestió de la sanitat l'any 1981, sis anys abans que el País Valencià. Pel que fa a l'educació, Catalunya la va adquirir l'any 1980, i el País Valencià tres anys després. Les Illes han anat més endarrerides, ja que van començar a gestionar l'educació no universitària el 1997, quatre anys abans d'assolir també la sanitat.

Aquesta sèrie de traspassos cap a totes les autonomies provocà el sorgiment d'una necessitat: la de dissenyar un sistema capaç de finançar la descentralització. El model s'havia estudiat prèviament, des de l'any 1999, i rebia el cognom de Zaplana, qui presidia llavors la Generalitat Valenciana amb el Partit Popular i qui va negociar-ne l'aplicació. Amb ell, buscava anivellar el sistema de finançament autonòmic mitjançant uns mecanismes complexos i un *statu quo* que en-

Malgrat que l'any 2012 no resulta llunyà en el calendari, el context polític d'aquell moment es distancia bastant de l'actual. El llavors imminent procés català guanyava cada cop més adeptes, disconformes amb un model de finançament autonòmic que perjudica Catalunya de forma considerable. Després de l'exigència del Govern català a Rajoy per canviar les relacions econòmiques interterritorials, la negativa del president espanyol a l'anomenat "pacte fiscal" va suscitar una onada de protestes que han replatentjat la relació de Catalunya amb l'Estat.

Aquesta exigència de Catalunya, però, era unilateral: no implicava la resta de les comunitats perjudicades per l'infrafinançament. La seriositat de les intencions va obligar el PSC i part del PSOE a abraçar el federalisme com a alternativa. El PP i C's reforçaven les seues convic-

→ cara perdura i que, segons els partidaris de canviar el model de finançament, és el principal culpable de la discriminació que pateixen alguns territoris. En paraules de Beneyto, aquest *statu quo* consisteix en una “distribució de recursos entre les comunitats considerant la despesa que realitza l'Estat en cada territori per les competències transferides”. L'aplicació d'aquest model suposa que cap comunitat autònoma pot empitjorar les seues condicions de finançament després de qualsevol revisió posterior en aquest àmbit. I s'imposaven variables poblacionals, de dispersió, de renda per càpita o d'insularitat per garantir aquest objectiu. També es va augmentar la cessió de tributs a les comunitats autònomes: fins al 33% de l'IRPF, fins al 35% d'IVA i fins al 40% dels impostos especials de fabricació, entre d'altres.

El resultat d'aquest model no va millorar les condicions de les illes Balears, de Catalunya ni del País Valencià. El deute de les tres administracions va anar augmentat considerablement [vegeu quadre 1] i el càlcul de les necessitats dels ciutadans va ser diferent segons els territoris, “donant a entendre que els ciutadans tenien distintes necessitats segons la comunitat on vivien”, explica Beneyto. Cal dir que el greuge més elevat repercutia sobre el País Valencià, una comunitat que, tot i disposar de menys recursos que la mitjana estatal, contribuïa a la solidaritat com si es tractara d'una comunitat rica.

Permanència en la tenebra

Aquesta condició contradictòria encara roman. El model de 2002 aplicat pel Govern d'Aznar va començar a ser revisat tres anys després. Amb el PSOE al Govern espanyol s'inicià un procés de negociació que tenia en compte els anhels d'alguns territoris com Catalunya, que llavors redactava l'Estatut de 2006 que el Tribunal Constitucional va tombar. Aquest Estatut preveia millores en les relacions econòmiques amb l'Estat, com també l'Estatut de les illes Balears,

reformat l'any 2007 i que exigia la inversió estatal d'almenys 400 milions d'euros anuals fora del sistema general de finançament fins l'any 2014. El Govern balear posterior de José Ramón Bauzá, del PP, va renunciar a aquesta reclamació que pretenia compensar el greuge econòmic patit per les Illes. Curiosament, l'Estatut valencià, pactat pel PP i pel PSOE, no contemplava cap canvi en aquest sentit, malgrat ser el territori més afectat.

Amb aquest escenari, l'any 2009 s'aprovà una nova reforma –encara vigent– que pretenia ajustar els defectes de l'anterior model, tot i que els mecanismes continuen sent ben similars. Aplica més sensibilitat als criteris de població dependent, a la dispersió poblacional o a la insularitat, però oblida factors com la immigració o la població en risc

L'ESTAT NO HA COMPLERT LA DISPOSICIÓ TERCERA DE L'ESTATUT, QUE BLINDAVA INVERSIONS

d'exclusió. Augmenten, això sí, la cessió d'impostos com l'IRPF o l'IVA a les comunitats, en un 50 i en un 58% respectivament. Alhora, la creació dels fons de Competitivitat i de Cooperació pretenen ajustar diferències de finançament per càpita entre les comunitats, però la impossibilitat d'accedir a recursos d'ambdós fons simultàniament perjudiquen les possibilitats del País Valencià per pal·liar el seu infrafinançament. Alhora, la distribució del Fons de Cooperació entrebanca l'accés del País Valencià a aquests recursos, ja que en comptes de repartir liquiditat tenint presents les diferències de finançament per habitant entre comunitats, ho fa considerant la població ajustada de cadascuna, un terme que diferencia la població segons

l'edat, la dispersió i la insularitat.

En canvi, aquest sistema de 2009 sí que va ser capaç de beneficiar parcialment la situació de les illes Balears, que ha passat a rebre finançament per sobre de la mitjana en competències comunes per habitant ajustat [vegeu gràfic 2]. Tal com explica Àngel de la Fuente, director executiu de FEDEA –Fundació d'Estudis d'Economia Aplicada–, “el cas Balear va ser l'únic millorat per la reforma de 2009”. Aquest canvi, però, no ha estat satisfactori. Segons l'Executiu illenc, governat pel PSIB-PSOE i Més i amb el suport extern de Podem, allò fonamental és la diferència entre els impostos que surten de les Illes i els diners que hi entren des del Govern espanyol. L'any 2014, segons un estudi de la Generalitat de Catalunya, les Illes foren la segona comunitat autònoma en aportació fiscal per càpita i la novena en recursos rebuts pel Govern espanyol.

Set anys després de l'aplicació de l'actual model, el context polític ha fet un tomb. D'un costat, les Illes han mantingut les reivindicacions malgrat la millora experimentada. El País Valencià s'ha erigit com a principal territori que exigeix un canvi en el finançament. I Catalunya s'ha traslladat de pantalla i no negocia cap revisió en aquest sentit: el seu Govern vol marxar d'Espanya. Obeint aquesta intenció, Carles Puigdemont no va assistir a la Conferència de Presidents Autonòmics del Senat. Des del Govern català consideren “contradictori” demanar un canvi en el finançament quan el seu objectiu és distint. Ho reconeix la principal experta en dèficit fiscal, la catedràtica de la Universitat de Barcelona i membre del Consell Assessor per a la Transició Nacional, Núria Bosch. Afirmar que “Catalunya ja està en una altra pantalla i el nostre horitzó ja és un altre: per això no volem participar en discussions sobre un nou model de finançament, perquè el nostre objectiu és, en tot cas, una Hisenda pròpia”. A més, tal com ha declarat Neus Munté, consellera catalana de Presidència, el Govern cata-

→ primera vegada en la història com a *deute històric*. I parlen de “mutualitzar, condonar, llevar o reestructurar” aquest deute. Cal dir que aquest deute no inclou els diners desapareguts o malbaratats per la corrupció.

En el cas balear, l'any 2013, el deute derivat dels incompliments del Govern espanyol en inversions estatutàries i per la manca de finançament dels serveis bàsics girava al voltant dels 2.000 milions d'euros. Segons l'Executiu de Francina Armengol, les relacions econòmiques amb l'Estat han provocat l'endeutament de l'administració econòmica, obligada a complir amb les seves obligacions amb els ciutadans. El Govern balear va presentar l'any passat una reclamació formal davant del Ministeri d'Hisenda, al qual demana que se li condone el deute contret a través del mecanisme de liquiditat de l'Estat d'ençà el 2012, que serien uns 5.586 milions d'euros “per compensar el dèficit històric del finançament de les Illes, derivat de la mala dotació de les competències transferides i del dèficit d'inversions”. A Catalunya, aquesta reivindicació del deute històric és inèdita. Tal com explica Núria Bosch, “cada any tenim un dèficit fiscal més gran que mai no s'ha reclamat, sinó que s'ha denunciat”. Tot i així, segons càlculs del Departament d'Economia de la Generalitat de Catalunya, el dèficit català acumulat des de 1986 superaria els 300.000 milions d'euros.

Aquestes intencions, però, trobaran impediments. D'una banda, la suma de Catalunya donaria més capacitat al *lobby* per a un nou finançament. I de l'altra, trencar l'*statu quo* vigent empitjoraria les condicions d'unes altres comunitats autònomes que se'n beneficien. El que és segur és que la revisió arribarà, tot i que amb un retard mínim de tres anys. I també que el PP haurà de comptar amb el suport parcial del PSOE per impulsar aprovacions parlamentàries a Madrid. Així, la revisió de l'infrafinançament entrarà, previsiblement, dins de l'intercanvi d'exigències. Tot queda pendent de futures negociacions, però el problema està, més que mai, sobre la taula. I amb els valencians al davant de les reivindicacions, després d'anys i panys de silenci. ●

L'origen de tots els dèficits

El pecat original dels actuals finançaments injustos –tant en el cas català, com en el valencià i balear– cal buscar-lo en la negociació inicial que, als anys 80, van fer els respectius Governos autonòmics amb l'Estat per fixar els recursos que es necessitaven per assumir els traspassos de les competències dels serveis bàsics –Ensenyament i Sanitat, principalment.

Reportatge d'Àlex Milian

Tots els experts consultats per EL TEMPS sobre les primeres negociacions pels traspassos de competències entre l'Estat i els Governos català, valencià i balear afirmen que s'hi van fer càlculs que s'han arrossegat –en una mesura o altra, amb correccions més o menys encertades– fins avui. En canvi, la causa exacta que va perjudicar *sine die* les hisendes catalana, valenciana i balear no és matèria de consens.

Un dels experts consultats era al Ministeri d'Hisenda en aquella època i va ser testimoni d'algunes negociacions. Demana que se li respecti l'anonimat. Afirmar que “els equips econòmics dels Governos valencià i balear que van anar a negociar amb el Ministeri eren molt poc professionals: no havien fet mai un pressupost i anaven amb el lliri a la mà”. En canvi, “al Ministeri hi havia funcionaris amb experiència que assumien aquells traspassos com veritables negociacions”. Aquest expert reconeix que tot plegat “era més difícil del que semblava: els capítols de nòmines i despeses fixes eren molt fàcils però la resta de coses, sobretot les inversions, eren molt més complicades”. És per aquestes raons que el resultat de les negociacions va ser negatiu per al País Valencià i les Balears. Per contra, d'altres autonomies sense tanta pressa per assumir competències van cercar tècnics en la matèria. En aquest cas, diu, les negociacions haurien estat més tècniques i aquelles autonomies en van sortir beneficiades.

LES PRIMERES NEGOCIACIONS. Celebració, a Madrid, de l'aprovació de l'Estatut de Catalunya. En primer terme, Adolfo Suárez (dreta) i Ramon Trias Fargas, després conseller català d'Economia. En segon terme d'esquerra a dreta: Jaume Sobrequès (2e); Andoni Monforte (5e); Macià Alavedra (6e); Josep Verde Aldea (7e) i Emilio Attard (2d).